

Počet a osobní poměry chudých v království Českém.*)

Napsal Dr. Karel Engliš.

I. Počet chudých. Není bez zájmu seznati kvotu obyvatelstva, které za daných poměrů individuálních a za daných řádů hospodářskoprávních nemůže se obživiti ani měrou nejskrovnější a, nemajíc ani žádných soukromoprávních titulů k obživě se strany osob třetích, nuceno jest ohlížeti se po dobrodineb podpoře u ostatního obyvatelstva. Ke kvotě této dospějeme tedy differencováním národa dle míry důchodů; z tohoto hlediska tvoří chudinu individua, která vykazují v řadě různých důchodů stupeň nejnižší, po případě důchod žádný. Faktory, které jsou rozhodny pro rozdělení a míru důchodů (hospodářsko-právní řád, poměry individuální atd.) jsou též příčinou chudoby. Chudinská cifra je udavatelem nesrovnalostí v distribuci důchodové.

Kvota chudých a zvláště její vývoj jsou tedy příznačny pro posouzení hospodářských poměrů té které země; seznání prvků, z nichž se tato kvota skládá, jest pak důležité k nalezení kořenů tohoto zjevu vůbec.

Jak veliký jest počet chudých v zemi? K této

*) O teorii osobní statistiky chudých srovnej: Berthold: „Bericht über Einleitung und Fortgang der für das J. 1883 beschlossenen Individualarmenstatistik“; Drážďany 1883 (Spisy spolku „Deutscher Verein für Armenpflege u. Wohltätigkeit“); Böhmer: Das Armenwesen in 77 deutschen Städten und einigen Landarmenverbänden“; všeobecný díl, Lipsko 1893; týž: „Bericht über die Individualarmenstatistik des deutschen Vereines für Armenpflege und Wohltätigkeit und die ersten Hauptresultate derselben“, Výmar 1884 (ve spisech jmenovaného spolku); Kollmann P.: „Armenstatistik“ v „Handw. der Staatsw.“, I. sv. str. 1210 a n.; Klumker Ch.: „Armenstatistik einiger deutschen Städte f. d. J. 1896-7“ v díle: „Beiträge zur Armenstatistik“, Jena 1902; Lönig E.: „Armenwesen“ v příručce Schönbergové, II. díl; Mischler E.: „Die Methode der Armenstatistik“ v díle: „Bulletin de l' Institut International de Statistique“. Tome XIV., deuxième Livraison, Berlin 1904, str. 116., týž: „Das Armenwesen in Steiermark“, Štýrský Hradec 1896 a j.; Münsterberg E.: „Armenstatistik“ v díle: „Generalbericht“ atd. ve spisech jmenovaného už spolku, 72. sešit, str. 55; Roscher W.: „System der Armenpflege und Wohltätigkeit“, Stuttgart a Berlín 1906 str. 34. a n.; srovnej též mou práci: „Chudinství v král. Českém na počátku XX. století“ ve XIII. sv. „Zpráv zemského statistického úřadu“, v Praze 1908, str. XXXVI. a n., z níž jest toto pojednání volným výtahem.

otázce nedovedla statistika ještě nikde odpověděti a sotva dovede. Předně není snadno v konkrétním případě říci, kdo je chudým; vždyť existenční minimum je místně různé a časově se mění. Pojem chudoby je relativní. A byl i této nesnáze nebylo, jak vyhledati statistickým šetřením všechny chudé? Jest holou nemožností najít i všechny ony chudé, kteří se nehlásí o podporu a chudobu svou tají.

Statistika neskýtá nám tedy počtu chudých, nýbrž pouze počet podporovaných a i ten velmi nedokonale. Chudé podporuje přečetně orgánů (země, okresy, obce, církve, spolky, jednotlivci), jichž akce jim navzájem anebo vůbec není známa. Statistické šetření omezuje se tudíž především jen na orgány důležitější, v Čechách posledně na obce a spolky a z části jen na orgány jiné. Dále nelze sečisti počtu osob podporovaných jednotlivými druhy orgánů podporujících, poněvadž nelze odhadnouti počtu vědomého i nevědomého vícenásobného podporování téhož individua různými orgány.

Běží tedy zpravidla při výsledcích podobné statistiky o souhrnu osob podporovaných různými orgány do šetření pojatými. Poslední šetření zemské statistické kanceláře postrádá mimo to jednotnosti časové a budeme se tudíž v dalším musiti omeziti na počet osob podporovaných obcemi, jichž působnost jest ovšem nejvšeobecnější a nejrozsáhlejší. Veškeré obce v království Českém podporovaly

během roku 1901 152.705 osob,
» » 1902 156.938 »

Ke kritice těchto číselců máme průměrně málo pomůcek na snadě, ač je zde kritika tím důležitější, čím více nesnází se naskytuje při sčítání chudiny, i pokud jde jen o osoby obcemi podporované.

Šetření Zemské statistické kanceláře konalo se po obcích pomocí zvláštních dotazníků (V. 1901, 1902), jichž první stránka obsahovala rubriky pro počet podporovaných mužů, žen a dětí dle 9ti způsobů podpory a pro úhrn všech. V těch případech, kdy pozívala chudá osoba dvojí neb víceronásobné různé podpory, měla se zapsati do každé rubriky, ale v úhrnu počítati jen jednou. V četných případech, zajisté ne ojedinělých, se však našlo, že celkový počet podporovaných získán byl prostě sečtením rubrik předchozích. Nedostatku tomu by se bylo ovšem dalo čeliti jednoduše tím, že by byl dotazník v čelo postavil otázku po celkovém

počtu podporovaných a pak se teprve tázal po jednotlivých jich kategoriích.

Opačnou tendenci však prozrazuje jiný nedostatek materiálu statistického. Obcím se nedostalo instrukcí, které osoby mají počítati; počítány měly býti prostě osoby obcemi podporované. Za stávajících poměrů není ani možno kanceláři při šetřeních řídit se požadavky přísné vědy. Obce instrukci nečtou, dotazníky vyplňují neochotně a nedbale a nejspíše ještě, nemusí-li číst žádných obsáhlých sdělení.*)

Kdo jest obcí podporován, není nesnadno říci při individuech samostatných a osamělých, bez příslušníků, ale často velmi obtížno udati tam, kde se podpora uděluje hlavě rodiny s více příslušníky. Správně měly tu býti počítány osoby závislé na veřejné podpoře, tedy ty, kterým sloužila podpora ať přímo nebo nepřímo udělená k doplnění existenčního minima. To jest ovšem *quaestio facti*, kterou dlužno v každém jednotlivém případě zodpověděti dle individuálních poměrů. Nemusí to právě býti descendenti s manželkou; okruh osob těch může býti širší i užší. Stává se, že některé z dětí jsou zaopatřeny, o rodiče a sourozence se však nestarají, buď že nemohou, nebo že nechtějí, někde manželé spolu nežijí, jinde jest pečovati podporovanému též o chudou matku a p. Stupeň příbuzenský nemůže tu tedy býti povšechným kriteriem; rovněž společná domácnost bývá více méně věcí nahodilou. Nejlépe dal by se určiti okruh osob spolupodporovaných počítáním oněch individuí, o něž hlava rodiny skutečně peče, tedy faktickou hospodářskou odvislostí. Moment tento bude zpravidla kombinací obou předchozích; příslušníci rodinní, žijící s hlavou rodiny ve společné domácnosti, jsou zpravidla též od něho hospodářsky odvislými.

Rozeznávati ovšem dlužno podpory dané hlavě rodiny jakožto takové, tedy rodině, a podpory udělené ve prospěch jednotlivých členů (na př. vánoční nadílka dítěte). Požadavkům těmto vyhovují zprávy obcí s náležitě organisovaným chudinstvím, ale těch je v Čechách velmi pořídku.**) Že však ostatní obce, zejména menší

*) Má-li Zemská statistická kancelář plně svému úkolu vyhověti, potřebuje statistického zákona, aby nebyla vydána libověli obci a okresních výborů, jako tomu jest nyní při mnohých německých samosprávných úřadech, které z nacionálních důvodů odmítají podávat statistické zprávy.

**) Dle chudinských řádů některých obcí se systémem Elberfeldským obsahuje kniha hlavní personalie podporovaného a s ním bydlicích rodinných příslušníků.

udávaly v takových případech jen ony osoby, jimž se podpora přímo vyplácela, ukázalo šetření zkusmo provedené r. 1906 v 446 obcích s 512.457 obyvateli. Zde bylo výslavně řečeno, že se má počítati s podporovaným též jeho každé podpory potřebné dítě; ale z individuálních lístků, jimiž se šetření provádělo, se ukázalo, že se tak v četných případech nestalo.

Do jaké míry se protichůdné tendenze nedostatků obojího druhu vyvažují, nelze říci, jisto jest však, že se následky nedostatků těch navzájem mírní a to daleko příznivěji v úhrnu zemském než pro territoria menší. Srovnejme počet podporovaných s počtem obyvatelstva v zemi:

	r. 1901	r. 1902
Počet chudých obcemi podporovaných	152.705	156.938
> politických obcí	7.426	7.449
> obyvatelstva (vypočtený)	6,372.811	6,429.758
Schází výkazy z . . . obcí	50	
s . . . obyvateli	28.247*)	
Výkazy se týkají asi obyvatel	6,344.564	6,401.511
Na 1000 obyvatelů připadá osob chudých obcemi podporovaných	24·1	24·5

Srovnáme-li počet osob podporovaných s počtem obyvatelů z konce r. 1900, obdržíme 24·8%.

Tedy asi dvě a půl procenta všeho obyvatelstva závisí průměrně na podpoře obcí, ale bylo by mylno míti za to, že jest tato kvota stále obcemi obživována. Počet podporovaných zahrnuje všechny osoby během roku podporované; v tom jsou tedy jednak osoby podporované během celého roku, ale také ty, které byly podporovány třeba sebe kratší dobu, byť během roku i zemřely neb později se hospodářsky povznesly. Hranice mezi obyvatelstvem podporovaným a ostatním jest stále velmi pohyblivá. Právě nová doba vyznačuje se velmi značným a rostoucím počtem osob s nejistou existencí, která jim snad umožňuje žít den ode dne, ale všechny ochvěvy hospodářské se v těchto vrstvách velmi citelně pocítují, zbavujíce hospodářsky nejslabší individua na čas neb částečně, mnohdy však i úplně a trvale možnosti bez cizí pomoci poctivě se obživovati. Způsobem tím se může během roku vystřídati velmi mnoho individuí, domáhajících se podpory. Z toho však plyne, že stav osob obcemi podporovaných v žádném momentu let 1901 a 1902 výše zmíněného procenta vlastně nedosáhl.

Při zmíněném už šetření provedeném zkusmo dle stavu z 1. července 1906 dosáhlo promille podporovaných jen 13·6. Jest

*) Dle sčítání lidu z r. 1900.

na snadě, že by v každé roční době dopadl výpočet jinak a bylo by nemálo zajímavé a neméně důležité, kdybychom měli aspoň pro všechny měsice obdobná data dle určitého rozhodného dne, aby bylo lze postihnouti všechny fluktuace, které vykazuje postupem ročních časů počet chudých a tím způsobem nalézti onen přímý vliv hospodářského života na chudinství.

Které momenty určují výši chudinské cify? Různosti místní podmíněné místně různými okolnostmi a poměry nás nejlépe o tom poučí. Seskupíme-li zastupitelské okresy s přibližně stejným procentem podporovaných, obdržíme tyto skupiny:

Na 100 obyvatelů (1900)	měst s vlastním stat. a zastup. obcemi	okresů	Počet			Na 100 obyvatelů připadá osob obcemi podporovaných (1902)
			obyvatelů	osob obcemi podpořených	%	
podpořených						
0·1—1·0	5	2·3	354 372	5·6	2.424	1·5
1·1—1·5	19	8·8	778.182	12·4	10.229	6·5
1·6—2·0	31	14·3	912.052	14·5	17.061	10·9
2·1—2·5	44	20·4	1,043.023	16·6	23.655	15·1
2·6—3·0	50	23·2	1,420.540	22·6	39.139	24·9
3·1—4·0	54	25·0	1,458.982	23·2	49.887	31·8
4·1—5·0	11	5·1	297.562	4·7	13.129	8·4
5·1—6·0	2	0·9	25.737	0·4	1.414	0·9
	216	100	6,290.450	100	156.938	100
						2·5

Počet obyvatelstva jeví oproti sčítání differenci, ježto 50 obcí s 28.247 obyvateli nepodalо zprávy. Maximum nalézáme v těchto zastupitelských okresech: Polná (6·0%), Hory Kašperské (5·2), Stříbro (4·9), Cvikov (4·9), Blatno (4·9), Vodňany (4·6), Jablonec (4·5), Rumburk (4·4), Humpolec (4·4), Liberec (město) (4·3), Bechyně (4·2), Vožice Ml. (4·1), Nýrsko (4·1), Benešov (4·1) atd.

Nejmenším se jeví toto procento v těchto okresech: Žižkov (0·1%), Král. Vinohrady (0·6), Duchcov (0·8), Teplice (0·9), Kladno (1·0), Most (1·1), Chabařovice (1·1), Děčín (1·1), Smíchov (1·2), Falknov (1·3), Karlovy Vary (1·3), Loket (1·4), Stodo (1·4), Velvary (1·4), Aš (1·5) atd.

Rozdíly mezi jednotlivými okresy nejsou nepatrné; procento podporovaných jest v okresu polenském 60krátě větší než v okresu žižkovském.*)

*) Výminečné poměry tohoto okresu jsou snadno vysvětlitelné; způsobuje je hlavně město Žižkov, které čítalo r. 1880 21.212, r. 1890 41.236, roku 1900 už 59.326 obyvatelů, celý zastupitelský okres čítal r. 1900 62.451 obyvatelů. Populace města Žižkova nevzrostla přirozeným pohybem, nýbrž hlavně přilivem děl-

Všech příčin určujících chudinskou číslici zjistiti nelze, poněvadž vzájemné, namnoze i protichůdné jich působení se kříží a komplikuje.

Osoby podpořené jsou částí osob chudých vůbec a dá se tudíž očekávat, že počet podpořených stoupá a klesá s množstvím chudiny vůbec. Poplatnost jest velmi nepřesným kriteriem pro posouzení, je-li ten či onen kraj bohatý neb chudý, zvláště vyjadřujeme-li ji jen přímými daněmi, a jiných dat pro místní detail nemáme. Často jediný podnik vyváží více než celé obce. Nicméně je souvislost mezi procentem podporovaných a průměrnou poplatností velmi zajímavá.

V okresích, kde připadá (1901) na 1 obyvatele přímých obyvatel po dléhajících*)	připadá na 1000 obyvatelů osob obcemi podporovaných (1902)	V okresích, kde připadalo r. 1901 na 1 obyvatele případu obyvatel 1000 obyv. osob obcemi podporovaných (1902)	připadalo r. 1902 na 1 obyvatele případu obyvatel 1000 obyv. osob obcemi podporovaných (1902)
3·2—4·0 K	26	—10	16·05
4·1—6·0 K	28	11—15	13·40
6·1—8·0 K	27	16—20	10·09
8·1—10·0 K	27	21—25	8·56
10·1—12·5 K	19	26—30	14·50
12·6—15·0 K	14	31—40	7·96
15·1—17·5 K	18	41—50	9·30
17·6—20·0 K	11	51—60	4·25
více než 20 K	23**) průměrem	průměrem	10·90
	24		

Vzájemná souvislost se mezi těmito momenty zatajiti nedá. V těchto řadách byť ne zcela důsledně klesajících a stoupajících dochází především aspoň zhruba potvrzení domněnka výše vyslovená. Avšak čísla tato poskytují ještě jiné, velmi cenné poučení.

něho lidu, tak že i složení její jest svérázné, vykazujíc nižší kvotu obyvatelstva ve věku neproduktivním.

Z 1000 obyvatelů bylo r. 1900 ve věku do 14 let	celé země	pol. okr. žižkovského
15—60 >	336	330
přes 60 >	584	617

Kdybychom měli dotyčná data pro zastup. okresy, vystoupil by vliv města Žižkova tím znatelněji. Mimo to nastal a v letech 1901 a 1902 ještě trval právě z těchto příčin nepoměr mezi bydlištěm a domovským právem. V celém polit. okresu mělo jen 12·4% přítomného obyvatelstva v obci pobytu domovské právo. Ježto pak obce zpravidla jen o své příslušníky pečují, jest tímto způsobem mnoho vysvětleno.

S podobnými poměry se setkáváme v Kr. Vinohradech, které ostatně náleží k nejpoplatnějším okresům země.

*) Ku porozumění těchto čísel budíž podotčeno, že byly zastupitelské okresy seskupeny dle průměrné poplatnosti (sl. 1.), pokud se týče dle % podporovaných (sl. 3.) v oblasti a pro celou oblast takto získanou bylo vypočteno naopak procento podporovaných (sl. 2.) a průměrná poplatnost (sl. 4.).

**) Bez Prahy 18, Praha sama 29.

Právě proto, že jsme užili k vyjádření poplatnosti dat o přímých daních přirážkám podléhajících, dospíváme současně na základě těchže dat k úsudku o finanční průměrné schopnosti obcí. A to jest druhý důležitý moment, určující počet podporovaných, působící opačnou tendencí jako hojnost chudiny vůbec. Finanční mohoucnost obce a s tím ruku v ruce jdoucí míra obvyklé humanity jest rozhodná pro posouzení, kdo v té či oné obci ještě podporován býti má. Jisto jest, že v mnohých obcích požívají podpory už osoby takové, které by jí v jiných nedosáhly, po případě by musily pomáhati obživovati osoby ještě chudší. Jak uplatňuje se tento moment v uvedených řadách?

Do jistého stupně poplatnosti zůstává procento podporovaných stejně, pak skoro důsledně klesá až k nejvyššímu stupni poplatnosti, kde dosahuje průměru zemského. Klesání procenta chudých při vyšší poplatnosti není způsobováno finanční mohoucností obce, poněvadž účinek této by musil být opačný, ale že procento podporovaných nestoupá při nižších stupních poplatnosti, tedy zhruba řečeno, v krajích chudších, jest patrný účinek momentu, o němž mluvíme; procento podporovaných nemůže zde vzrůstat paralelně s přibývající chudinou, poněvadž toho nedovoluje finanční neschopnost obce více osob podporovati a názor o tom, kdo jest chudý a podpory potřebný. Stoupání procenta chudých v nejvyšším stupni poplatnosti můžeme též směle přičísti o mnoho lepším finančním poměrům obcí než ve stupni předcházejícím.

Z toho ale plyne též, že méně poplatné obce v zemi nejsou s to zdolati břemene chudinského a opatřovati ony chudé, kteří dle průměrného názoru podpory potřebují.

Důsledkem chudinského práva, dle něhož zpravidla pečují obce jen o své příslušníky a jen výjimečně o osoby cizí, dá se očekávati, že i poměry domovské nebudou bez účinku na výši procenta podporovaných a to tím více, že byla u nás ještě v letech 1901 a 1902 mezi obyvatelstvem přítomným a právním divergence velmi značná, ježto novella domovská z r. 1896 počala působiti teprve počátkem r. 1901. (Viz tab. na str. násl.)

Souvislost jest zde patrná. Podobný vztah lze nalézti i mezi převahou zemědělství a procentem podporovaných. Ovšem nesmíme přehlédnouti, že postup industrialisace, vzrůstající poplatnost a rozpor mezi pobytom a domovským právem jsou zjevy celkem paralelně jdoucí a jsou-li tedy provázeny též stejným zjevem,

V oblasti,* r. 1900 z 1000 obyvatelů přítomných v obci pobytu domovské právo	připadá na 1000 obyvatelů přítomných osob obcemi podporovaných (1901)	Počet polit. okresů s poměry domovskými charakterisovanými ve sl. 1.
100—200	10	5
201—300	20	6
301—400	20	12
401—500	26	19
501—600	29	34
601—700	27	18
701 a více	32	2
Průměrem	24	Úhrnem 96

jest obtížno říci, kam sahá účinek momentu jednoho, a kde počíná účinek momentu druhého.

Jaký vývoj vykazuje počet chudých obcemi podporovaných? Pro Čechy máme velmi spolehlivou statistiku chudinskou z roku 1890, která se opírá o sčítání individuálními lístky provedené. Abychom mohli srovnati výsledky obojí statistiky, musíme se aspoň zběžně obeznámiti s methodickými základy statistiky z r. 1890. Sčítací lístek měl být vyplněn pro každou osobu nebo rodinu, která během r. 1890 byla od obce trvale neb dočasně podporována; pro děti starší 14 let měly se vyplňovati lístky zvláštní. Počet osob spolupodporovaných byl však též z lístku patrný. Sečteme-li počet osob podporovaných a spolupodporovaných, dospíváme k populační kvotě chudinské, kterou srovnati můžeme s výsledky z let 1901 a 1902, pamatujíce, že data z let 1901 a 1902 lze míti spíše za menší než ve skutečnosti a oproti r. 1890 už též proto za minimální, poněvadž r. 1890 byli čítáni též nalezenci, kteří rozmnožují břemeno země, nikoli obcí.

Tak činil v Čechách

	obyvatelstva	počet podporovaných	Na 1000 obyvatelů připadá podporovaných
r. 1890	5,808.702	136.478	23·5
r. 1901	6,372.811	152.705	24·1
r. 1902	6,429.758	156.938	24·5

Chudinská kvota podporovaných tedy stoupá. Nesmíme ovšem přehlédnouti, že nejde o chudé vůbec, nýbrž o osoby obcemi podporované. Jako už představa o tom, koho považovati za chudého, jest časově a místně relativní, tak i humanita obcí se mění a mám za to, že jest na postupu. Dojista sluší aspoň část tohoto přírůstku přičítati na vrub té okolnosti, že obce postupem času lépe svůj úkol plní a pečují nyní o chudé, o které se starati přesahovalo

*) Oblasti jsou tvořeny, jak bylo řečeno v pozn. na str. 214.

dříve jich mohoucnost. Jisto jest dále, že právě léta 1901 a 1902 se vyznačovala těžkou hospodářskou krisí. Ale všechno se tímto způsobem vysvětliti nedá a musíme, tuším, viděti ve zmíněném přírůstku též jakýsi symptom rostoucích sociálních protiv, udržovaných u nás zvláště tím, že nejde sociální zákonodárství stejným tempem, jakým se vyvíjí hospodářský život i se všemi svými nebezpečími, hlavně pro třídy nejchudší.

(Pokračování.)

O živnostenských společenstvech se zřetelem k živn. novele ze dne 5. února 1907 čís. 26. ř. z.

Systematicky vykládá Dr. **Emil Meissner**.

XIV. Filiálky.

Zákon slova a pojmu filiálky nezná a nepoužívá. Naproti tomu bývá výrazu toho velmi často používáno ve společenstevních stanovách: jednak že se stanoví, že živnostník ohledně svých filiálek též se musí státi členem společenstva, jednak že se vybírají doplatky k inkorporačnímu poplatku, t. zv. filiální poplatky. Nutno tudíž tento pojem obšírněji vysvětliti.

Dle §§ 12. a 14. živn. ř. musí každý, kdo ohlásí živnost svobodnou neb řemeslnou, uvésti též stanoviště své živnosti, a třeba že v § 22. živn. ř. podobného výslovného ustanovení není, vysvítá tato povinnost ze slova »zákonních podmínek« a z toho, že dle odst. 5. § 23. živn. ř. nutno zkoumat, zda se stanoviska policie bezpečnostní, mravní, zdravotní, požární a tržební není závady proti žádané koncesované živnosti. § 13. živn. ř. stanoví pak ohledně stanoviště:

»Není-li proti osobě, zaměstnání a stanovišti provozovacímu žádné překážky, jež by se zakládala na tomto zákoně, vydá úřad žadateli lis živnostenský jako legitimaci. V opačném případě zapoví straně početí nebo další provozování živnosti, dokud překážka nebude odstraněna.«

Podobné ustanovení má § 40. odst. 3. ž. ř., jak později bude uvedeno. Stanoviště jest po rozumu § 18. odst. 3. ž. ř. silnice, ulice, místo, dům, kde živnostník svou živnost provozuje, t. j. kde má své trvalé provozovací místo. Slovo »feste Betriebsstätten« v § 39. živn. ř. jest shodné s výrazem »ständige Betriebsstätten« v § 20.a) živn. ř., a je ze srovnání těchto dvou paragrafů zjevno, že stálými provozovacími místnostmi rozumějí se takové, kde jest úmysl trvale živnost v nich provozovati a nikoliv přechodně za

o přesném ohraničení a odlišení naznačených odborů správní činnosti, tudíž o logicky čistém provedení klassifikace té těžko lze mluviti. Jeden do druhého zasáhá, jeden druhý podporuje a podmiňuje, takže často in concreto jest obtížno jednotlivý čin správní přiřknouti té nebo oné skupině.

(Pokračování.)

Počet a osobní poměry chudých v království Českém.

Napsal Dr. Karel Engliš.

(Pokračování.)

II. Osobní poměry chudých. Podrobné seznání osobních poměrů osob podporovaných jest důležito jednak pro určení různých úkolů a způsobu chudinské péče, ale jednak též pro vytušení příčin, pro které osoby ty připadly veřejné dobročinnosti na obtíž. Složení chudinské kvoty populační vykazuje v rámci obdobných zjevů v celém národě určité svérázné složení co do věku, pohlaví, rodinného stavu a jiných okolností. Právě svéráznost tohoto složení chudinské populace a rozdílnost jeho od obdobného složení celého národa napomáhá vytušiti zmíněné příčiny.

Ku postižení osobního stavu podporovaných třeba nezbytně sčítání individuálními lístky. V roce 1890 provedeno bylo sčítání individuálními lístky, avšak, jak jsme viděli, byla sčítací jednotkou tenkráte domácnost, hospodářství jako celek, nikoli individuum, ježto tam, kde byla podporována celá rodina, měl se vyplnit lístek pro hlavu rodiny. Tento způsob pojetí chudinské statistiky může mít též svůj význam, mám však za správnější jít v analýze dále až na individuum a vyplňovati lístky pro každou osobu na veřejné podpoře závislou zvláště, neboť z materiálu statistického o individuech můžeme při zpracování dospěti též ke konstrukci řečených hospodářských celků a to mnohem lépe než tím, že dáme celé domácnosti ráz osoby stojící v čele jejím a operujeme pak s lístkem zastupujícím celou domácnost stejným způsobem jako s ostatními individuálními, tedy jako s jednotkami stejnými. Tento způsob sčítání podporovaných vyvolán byl způsobem udílení podpor, jež se udělují v celku, a těžko lze dělit, kolik z nich na jednotlivé příslušníky připadá; tomu však lze čeliti tím, že se podpora uvede jen u hlavy rodiny a u ostatních členů se k ní pouze poukáže.

Šetření zemské statistické kanceláře z let 1901 a 1902 po obcích dalo se dotazníkem a nepodává tudíž o osobních poměrech chudých téměř ničeho. Ze všech osob obcemi v těchto letech pozorovaných bylo

	r. 1901	%	r. 1902	%
mužů	46.667	30·56	47.895	30·52
žen	76.763	50·27	78.422	49·97
děti pod 14 let . . .	29.275	19·17	30.621	19·51
	152.705	100—	156.938	100—

Toť vše. Kancelář pociťovala tudíž potřebu materiál po této stránce doplniti. Stalo se tak, jak už řečeno, šetřením zkusmo provedeným ve 446 obcích s 512.457 obyvateli ze všech okresů země, různé velikosti a různých poměrů hospodářských. Obce tyto měly vyplniti o každé chudé osobě na obecní podpoře 1. července 1906 závislé zvláštní sčítací lístek. Sčítání provedeno tedy dle určitého rozhodného dne, což jest pro proměnlivé momenty, které jsou předmětem šetření (stav rodinný, věk, bydliště, zaměstnání, způsob podpory, stav zdravotní atd.), nezbytně nutno. Jest však předem jasno, že stav chudiny vůbec a důsledkem toho i stav osob obcemi podporovaných úzce souvisí s průběhem hospodářského života, a že kolem prvního července rozmáhá se práce živnostenská a zvláště zemědělská k nejplnějšímu proudu, nezaměstnanost pak klesá k svému minimu; toho stopy nesou pak i dotyčné výsledky statistické. Procento podporovaných je nápadně nízké, přechodné podpory jsou poměrně málo zastoupeny, jde spíše jen o osoby, které jest obcím živiti trvale, po celý rok. Celkem došlo 6946 vyplňených lístků. Počet tento je základem pro výpočet všech dále uvedených procent. Obmezujeme se zde pouze na sdělení čísel poměrných, poněvadž absolutní čísla nabýtá jen zkusmo provedeným šetřením neskýtají jinak názorného poučení. Tím ovšem se všeobecňujeme poměry nečetných obcí na celou zemi, ale celkem právem; při rozeskupení lístků dle hledisk territoriálních, velikostních, národnostních ve skupiny větší opět a opět se ukázala mezi jednotlivými skupinami nápadná shoda v číslech relativních.

Dle výsledků tohoto šetření bylo mezi 100 osobami obcemi podporovanými mužů 35·9
žen 65·1

Téměř celé dvě třetiny chudých osob obcemi podporovaných tvořily ženy. Ženy mají u nás vůbec mezi obyvatelstvem převahu, ale jen nepatrnou; při posledním sčítání lidu v r. 1900 bylo mezi 1000 přítomnými obyvateli 514 žen. Tedy tam, kde běží o individua,

která se nemohou samostatně obživiti, jsou ženy početnější a to velmi značně.

Dle věku bylo:

ve věku	mužů	žen	ze 100 osob podporo- vaných vůbec
neproduktivním do 14 let . . .	26·4	13·3	18·1
produktivním, mezi 15.—60. rokem	20·9	26·0	24·0
už neproduktivním přes 60 let	52·7	60·7	57·9
	100—	100—	100—

Oproti tomu bylo ze 100 r. 1900 přítomných:

ve věku	mužů	žen	osob vůbec
ještě neproduktivním	34·6	32·6	33·6
produktivním	57·9	58·8	58·4
už neproduktivním	7·5	8·6	8·0

Hranice věku výdělečného jsou zde nejzazší, zvláště, pokud se týče hranice spodní; jest sice pravda, že s věkem tím přestává povinnost školní návštěvy a počíná způsobilost k práci, ale ne vždy způsobilost k samostatné obživě.

Uvedené cifry jsou po mnohé stránce zajímavé. Složení populace chudinské zřejmě se liší od obdobného složení celého obyvatelstva země. Mezi veškerým obyvatelstvem tvoří hlavní kmen individua ve věku výdělečném, která tvoří tři pětiny veškeré populace, asi třetina zbývá na dorost pod 14 let a dvanáctina na starce a stařeny přes 60 let. Mezi osobami obcemi podporovanými činí však kategorie posléz uvedená gros, opět tři pětiny, asi pětina připadá na dorost a čtvrtina na osoby ve věku výdělečném.

Předpokládáme-li, že nám výsledky sčítání z 1. července 1906 skýtají průměrný obraz o věku chudých osob obcemi podporovaných vůbec, můžeme dle toho vypočíti, že bylo přibližně

z 1000	ještě neproduktivním	ve věku		
		produk- tivním obcemi podporováno	už neproduktivním	
mujžů	10·4	4·9	95·6	
žen	5·5	6·0	96·0	
obyvatel vůbec .	7·3	5·6	98·4	

Čili jinými slovy: Obcemi jest podporováno asi každé 140. dítě pod 14 let, každá 200. osoba ve věku výdělečném a téměř každý 10. stařec neb stařena ve věku přes 60 let.

Pohlaví jeví značný vliv na seskupení chudiny dle věku. Mnohem častěji se stává, že potřebuje žena ve výdělečném věku stojící podpory než muž; tím více platiti to bude o ženách, které tento věk

překročily. U nejnižší věkové kategorie jest pak důsledně procento pohlaví nižší, než procento pohlaví mužského, což ostatně odpovídá vyššímu procentu hochů vůbec.

Dle stavu rodinného připadalo ze 100 podporovaných

na	mužů				žen ve věku				osob vůbec			
	do 14 let	14—60 let	přes 60 let	průměrem	do 14 let	14—60 let	přes 60 let	průměrem	do 14 let	14—60 let	přes 60 let	průměrem
svobodné .	100	75·5	9·3	40·6	100	52·8	13·3	28·9	100	62·0	12·0	33·1
ženaté (vdané) .	—	17·9	44·8	32·1	—	5·1	5·8	5·5	—	10·3	18·6	15·1
vdovce (vdovy) .	—	5·7	43·7	25·7	—	39·9	78·7	63·5	—	26·1	67·3	49·9
rozvedené, opuštěné	—	0·1	0·3	0·2	—	1·5	0·2	0·7	—	0·9	0·2	0·5
?	—	0·8	1·9	1·4	—	0·7	2·0	1·4	—	0·7	1·9	1·4
úhrnem .	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Dle sčítání lidu z r. 1900 bylo ze 100 přítomných

	mužů	žen	osob vůbec
svobodných . . .	59·0	55·2	57·0
ženatých (vdaných) . . .	37·9	35·7	36·8
vdovců (vdov) . . .	3·1	9·1	6·2
rozvedených, opuštěných	0·057	0·060	0·060
úhrnem . . .	100—	100—	100—

Také rozčlenění chudiny dle rodinného stavu valně se uchyluje od obdobného rozčlenění veškerého obyvatelstva země. Něco přes třetinu všeho obyvatelstva žije v manželském společenství, tři pětiny téměř jest osob svobodných, pouze 6% připadá na vdovce a vdovy a půl promille na osoby rozvedené a manželem opuštěné. Naproti tomu tvoří hlavní kontingent osob podporovaných vdovci a vdovy, kterých jest zde neméně než polovice všech dotčených individuí, svobodných bylo třetina, ženatých něco méně než šestina. Osoby rozvedené a opuštěné jsou i zde bezvýznamné. Přibližně můžeme říci, že jest mezi svobodnými podporována každá 127., mezi ženatými (vdanými) každá 175., mezi vdovci a vdovami každá 8.—9., mezi rozvedenými každá 74. osoba. Z cífer výše uvedených vysvítá, že jeví nejen věk, nýbrž i pohlaví značný vliv na procento rodinného stavu.

Data o původu (manželském či nemanželském) nemají té ceny, poněvadž v neméně než 7·7%. případů nedostává se přesného údaje. V Čechách bylo mezi 10000 porody

roku	nemanželských	v průměru let	nemanželských
1901	1282	1896—1898	140
1902	1272	1899—1901	126
1903	1149	1902—1905	114
1904	1118		
1905	1099		

Procento porodů nemanželských v Čechách od roku 1893 nepřetržitě klesá. Úmrtnost dětí nemanželských je, důsledkem poměrů, v nichž se narodily a žijí, větší než u manželských; čím útlejší jest věk, tím jest rozdíl dotyčný značnější.

R. 1903 připadalo ze 100 případů úmrtí dětí

	na manželské	na nemanželské
v 1.—6. měsíci	80·82	19·18
v 7.—12. měsíci	84·63	15·37
v druhém roce	86·88	13·12
v třetím roce	89·37	10·63
ve čtvrtém roce	91·64	8·36
v pátém roce	91·77	8·23,

takže celková kvota žijícího obyvatelstva nemanželského původu (k legitimaci nehledě) nedosahuje snad ani 8—10%.

Dle sčítání z roku 1906 bylo mezi osobami obcemi podporovanými

ve věku ...l.	manžel- ských	neman- želských	?	ve věku ...l.	manžel- ských	neman- želských	?
—6	69·1	29·3	1·6	50—60	87·8	4·4	7·8
6—14	69·0	29·5	1·5	60—70	88·0	2·9	9·1
14—20	83·3	15·2	1·5	70—80	87·1	3·0	9·9
20—30	78·1	13·2	8·7	80—90	90·3	1·1	8·6
30—40	88·0	5·8	6·2	přes 90	94·7	—	5·3
40—50	88·8	5·6	5·6	průměrem	83·9	8·4	7·7

Značný počet případů, kde datum nebylo udáno, nedovoluje tu posudku absolutního; tolik ale jest zřejmo, že při nižších kategoriích věkových (kde i podíl případů nezjištěných je poměrně nejmenší) jest procento osob nemanželských mnohem větší než v kategoriích věku vyššího, a to mnohem větší, než činí procento nemanželských porodů. Po stránce hospodářské jsou tedy individua nemanželského původu mnohem slabší než individua původu manželského, a to jednak proto, že se jim jednak ve věku neproduktivním nedostává žádoucí opory se strany rodičů, jednak pro osobní vlastnosti, zejména ony, které skýtá výchova.

Dle průměru let 1896—1905 bylo v Rakousku mezi 100 zločinců

a to	propuště-nými	v tom reci-divními	doda-nými	v tom reci-divními
muži: manželských . . .	86·0	84·9	85·8	84·7
nemanželských . . .	14·0	15·1	14·2	15·3
ženami: manželských . . .	81·0	78·1	80·2	77·3
nemanželských . . .	19·0	21·9	19·8	22·7
průměrem: manželských	85·4	84·2	85·2	84·0
nemanželských . . .	14·6	15·6	14·8	16·0

Podíl individuů nemanželských je u zločinců recidivních větší než u ostatních, podíl žen větší než podíl mužů. Zjev první ukazuje, že tam, kde běží o vyšší stupeň zpustlosti, potkáváme se i s vyšším procentem osob nemanželských, čili jinými slovy, že výchova dětí nemanželských jest průměrem mnohem nedostatečnější výchovy dětí manželských. Že zde procento nemanželských osob mezi ženami jest veskrze vyšší než procento mužů, nasvědčuje tomu, že má právě výchova na ženu mnohem větší vliv než na muže. (Dokončení.)

O živnostenských společenstvech se zřetelem k živn. novele ze dne 5. února 1907 čís. 26. ř. z.

Systematicky vykládá Dr. Emil Meissner.

(Pokračování.)

XV. Příslušníci společenstva. (Pomoení pracovníci).

Dle odst. 2. § 106. živn. ř. jsou pomocní pracovníci majitelů živnosti ve společenstvu sdružených příslušníky společenstva. U živnostníka mohou být osoby ať u výroby, či u prodeje neb jinak různě zaměstnány a nejsou všechny pomocnými pracovníky. Které z nich pomocnými pracovníky jsou, to stanoví § 73. živn. ř.:

*Pomoenými pracovníky rozumějí se v tomto zákoně všecky osoby pracovní, které při živnostenských podnicích jsou v pravidelném zaměstnání, bez rozdílu věku a pohlaví, a to:

- a) pomocníci (obchodní pomocníci, tovaryši, sklepniči, kočí při živnostech dopravních a pod.);
- b) tovární dělníci ;
- c) učedníci;
- d) ony osoby pracovní, jichž se užívá k podřízeným službám pomocným při živnosti (avšak které nepatří mezi osoby označené v odstavci V. pod lit. d) úvodního zákona k živnostenskému řádu).

K pomocným pracovníkům nalezejí také pracovní osoby, které jsou pravidelně zaměstnány při takových podnicích živnostenských, jež fysické nebo právnické osoby, v článku V. úvodního zákona k živnostenskému řádu uvedené, provozují vedle svých zaměstnání neb podniků živnostenskému řádu nepodrobenných.

1. určité procento za koncesi,
2. určitý poplatek na 1 HP co vodní daň.

Týž návrh na sněmu tyrolském podal posl. Schruffl. Ostatně máme lákavé příklady: vodní daň má Norvěžsko, Švýcary a Italie (8 lir za 1 HP). Ve Švýcarsku platí se 5 franků z 1 HP ročně a jednou pro vždy 3 fr. na 1 HP; závody o sile menší než 100 HP jsou daně prosty. Daň na proud elektrický mají: Rusko, Italie (již od r. 1895 a to 8 centessimů z 1 KWH) a projektuje ji Německo. Daň na energii elektrickou považuji za zcela zavržitelnou, poněvadž zdržuje se tím rozšíření proudu elektrického a vývoj industrie sám. Mimo to daň dle **počtu HP** zatěžuje sice závod dle výkonnosti technické, nikoli však hospodářské, a nutno uvážiti, že závody produkující i konsumující energii elektrickou jsou u nás již dost tak zdaněny.

Uvážíme-li, že co největší rozšíření proudu elektrického jest žádoucí, že mluví pro něj důvody nejen hospodářské, ale i hygienické a sociálně politické — doznáme-li si, že proud elektrický znamená emańcipaci sily lidské od práce hmotné, že znamená sociální pokrok prvého řádu a že nelze nám ani odhadnouti epochální význam tohoto zdroje hospodářské produkce, musíme si vřele přáti včasného vybudování vodních sil a všech institucí právních a správních, které by k největší platnosti proud elektrický přivedly.*)

Počet a osobní poměry chudých v království Českém.

Napsal Dr. Karel Engliš.

(Dokončení.)

Co se týče povolání, tázal se sčítací lístek zemské statistické kanceláře po dřívějším hlavním povolání, bylo-li jich více, tedy po onom, které osoba podporovaná nejdéle provozovala. Běží tu tedy zjevně o postižení přechodu ze samostatné hospodářské existence individua podporovaného ke stavu hospodářské odvislosti.

*) Literatura a prameny: Dr. Beuerle: Elektrizitätsgesetzgebung, 3 přednášky v květnu ve Freie Vereinigung für staatswissenschaftliche Fortbildung in Wien, Dr. Fr. Niethammer: Elektrizitätsgesetzgebung in Oesterreich. 1909 Brno. Oesterreichisches Staatswörterbuch: II. díl: Elektrizitätsgewerbe, IV. díl: Wasserrecht (Randa). Elektrotechnische Zeitschrift 1909. Příloha k protokolu rak. rady říšské, sesse XVIII., z 11. XII. 1908.

Tu by se ovšem především doporučovalo tázati se po době, po jakou jest dotyčná osoba podporována. Tím způsobem vyloučili bychom hned řadu osob, zejména neduživých, které obec od narození podporovala, nebo které zkrátka nikdy hospodářské samostatnosti neměly. Tážeme-li se dále po povolání u zbývajících osob, tedy chceme tím zejména postihnouti, ve kterém oboru práce hospodářské jest nebezpečí pro ztrátu hospodářské existence značnější. Nezáleží tudíž na povolání, kterému se podporovaný vyučil, nýbrž na tom, které fakticky provozoval. Měl-li více různých zaměstnání, mám za to, že by se měla zjistit všechna, dle možnosti i se svým trváním; vždyť právě už v přechodech od jednoho zaměstnání k druhému zračiti se bude hospodářská degradace individua nyní obcí podporovaného. Zbývá ještě dotknouti se otázky, jak naložiti s osobami, u nichž se předpokládá, že jsou živeny jiným (děti, manželky), a které samostatného výdělku nemají; doporučuje se provést úplně analogii se sčítáním lidu dle povolání, kde se činí rozdíl mezi osobami výdělečně činnými a příslušníky rodinnými, kteří nejsou výdělečně činní, a kde se zjišťuje zaměstnání hlavní a vedlejší. Bylo by zajímavé seznati i dřívější sociální postavení. Při sčítání podobném se však bez instrukce obejít nelze. Z té příčiny výsledky individuálného sčítání chudých po této stránce nevyhovují a nebyly též v textu ani zpracovány. V tabulkách vyloučeny byly ženy a děti pod 14 let; ostatní osoby obcemi podporované byly seskupeny vedle pohlaví dle těchto skupin povolání: zemědělství, průmysl, obchod se svobodnými povoláními, dělnici a nádenníci bez bližšího označení; poslední skupina pak zahrnuje osoby bez povolání a případy, kde nebylo povolání udáno. Provedena dále kombinace mezi bydlištěm, kde podporovaný své dřívější hlavní zaměstnání provozoval, a mezi bydlištěm v době sčítání (Tab. IV. C).

Jakkoli výsledky této tabulky speciálního rozboru a podrobných úsudků hrubě nedopouštějí, zvláště pro nepřesné údaje obcí, je z nich alespoň tolik zřejmo, což se ostatně dá očekávat, že převážná většina chudých, obcemi podporovaných, se rekrutuje z vrstev lidí hospodářsky nejníže stojících.

Než tu už stojíme před poslední skupinou otázek, které nás zajímají, zabýváme-li se osobními poměry chudých, to jest: Proč potřebuje individuum podporu, proč nemůže sebe a své příslušníky obživiti. Ale zodpovědění této otázky nespadá cele do pojednání o osobních poměrech chudých, poněvadž působí začasté

spolu i příčiny mimo individuum ležící, a proto věnujeme úvaze o příčinách podpory odstavec zvláštní.

III. Příčiny podpory. U jednotlivého individua dobré musíme rozeznávat příčinu schudnutí od příčiny, pro kterou jest individuum pomocí potřebno. Proces ochuzovací, zvrácení hospodářské existence, může být velmi složitý, trvající generace, zahrnující množství spolupůsobících momentů a vymyká se tudíž pro svou složitost statistickému vyšetření a schematickému sestavení; konec konců předvádí nám individuum zcela nemajetné, odkázané jen na výdělek svých rukou, které, nemůže-li práce nalézti nebo pracovati, zavdává podnět k veřejnému nebo soukromému zakročení. O tyto konečné otázky nezpůsobilosti k práci a dobrovolné nebo nedobrovolné nezaměstnanosti jde při statistice příčin schudnutí, tedy vlastně o příčiny podpory. V řetězu příčin ochuzovacích jeví se pak tyto jako popudy poslední, uvrhující individuum veřejné dobročinnosti na obtíž. Při příčinách schudnutí myslíme zpravidla též na ztráty majetkové, u příčin potřebnosti podpory na okolnosti zmenšující pracovní a výdělkovou způsobilost, neboť není chudý v našem smyslu, kdo může pracovati a má k výdělku příležitost.

Statisticky zjistitelný jest jen konečný stav vyplývající z onoho ochuzovacího processu. Seznání jeho jest nejen důležité pro směr chudinské péče, nýbrž má význam ještě hlubší, zejména pro pochopení příčin sociálních.

K chudinské kvotě dospíváme jak řečeno differencováním národa pod zorným úhlem distribuce důchodové. Hledajíce sociální příčiny pauperismu ohlížeti se musíme tedy po zákonech, jimiž se spravuje distribuce důchodová, tudíž jednak po hospodářsko-právním rádu, jednak po všech oněch momentech faktických i právních, které distribuci důchodovou spoluurčují. Shledáváme-li pak z dat o konečném stavu jednotlivých osob podporovaných, že chudinská quota populační vykazuje svým bytím i svým složením v rámci obdobných zjevů v celém národě jisté relativně stálé pravidelnosti, nutno usuzovati, že zjev tento musí mít jakési stálé hlubší příčiny mimo dosah jednotlivce ležící, příčiny společenské, které spoluurčují distribuci důchodovou. Jakkoli se vymyká vědeckému vyšetření vystihnouti v jednotlivém případě souvislost kausální mezi těmito sociálními příčinami a ochuzovacím processem, pokud se týče jeho výsledkem, tedy přece nás vedou ony pravidelnosti, o nichž se poučujeme z massy jednotlivých případů, alespoň nepřímo k seznání oněch příčin hlubších a tak se stávají

příčiny i n d i v i d u á l n í, statisticky zjistitelné, symptomy příčin s o c i á l n í c h. Než o těchto později.

Statistice příčin schudnutí (rozuměj individuálních, neboť jen o tyto v statistickém šetření jde) vytýčili jsme takto úzké meze. Klasifikace příčin musí se díti s hlediska jednotného a tím je pracovní způsobilost. Především třeba různiti mezi osobami, o nichž se předpokládá, že je živí někdo jiný (děti a manželky), od ostatních; při oněch zajímá nás zvěděti jednak, proč jich životel nemůže obživiti, jednak proč se nemohou uživiti samy. Individuum jest podpory potřebno, poněvadž jest buď k práci nezpůsobilé pro věk neb chorobu trvalou neb přechodnou, anebo protože nemůže dosti vydělati pro sebe a své příslušníky, buď že je méně k práci způsobilé, práce štítné, nemůže nalézti výnosného zaměstnání anebo má příliš četnou rodinu.

Výsledky šetření z r. 1906 uveřejněné i ve zmíněné už publikaci zem. statist. kanceláře uchylují se od rozboru právě daného hlavně v tom, že nečiní rozdílu mezi osobami k práci vůbec nezpůsobilými a ostatními a že mají mezi příčinami též opilství. Opilství způsobuje buď nezpůsobilost k práci nebo jest zjevem provázejícím nechut k práci.

Z 1000 osob obcemi podporovaných (1. VI. 1906) připadalo na vrub příčiny vedle uvedené:

Smrt živitele	86
Opuštění živitelem	19
Sešlost věkem	468
Úraz	5
Tělesný neduh	183
Duševní neduh	28
Nedostatek práce a výdělku	34
Veliký počet dětí	96
Nechut k práci	20
Opilství	14
Jiná příčina	10
Neudáno neb neznámo	37
	1000

Dle toho téměř polovice všech chudých obcemi podporovaných požívá této dobročinnosti veřejné pro sešlost věkem (46·8%); ostatně jsme výše viděli, že bylo z podporovaných 57·9% ve věku přes 60 let. Druhou hlavní příčinu představuje tělesný neduh, jímž zde rozuměti nemoci a trvalé neduhy, zde jsou zahrnuti i mrzáci a p. Specialisace nebyla možna pro povahu prvotního materiálu. Případy sem spadající zaujmají téměř pětinu všech osob (18·3%). Dále připadá 9·6% případů na vrub velikého počtu dětí a 8·6%

na vrub živitelovy smrti (platí jen o dětech pod 14 let). Co se týče velikého počtu dětí, tedy jest to pojem velmi relativní, řídící se hlavně důchodem živitele. Nestačí-li důchod živitele, který není dle místních názorů podprůměrný, na uživení dětí, mluví se o velikém počtu dětí; jinak, je-li důchod podprůměrný. Příčina tato zjevně přechází v jinou: nedostatek práce a výdělku, která je za-stoupena 3·4 procenta. Do této skupiny zahrnovány byly případy nezaměstnanosti, nedostačující mzdy pro obživu rodiny, nezaviněný zánik řemesla a p. Duševním neduhem (2·8%) rozuměti jest šílenství, slabomyslnost a kretinismus. Nechut k práci (2·0) byla registro-vána tam, kde bylo na lístku udáno: Malá dbalost o živnost, pro-stitutka, povalovač a p. Živitelem opuštěné děti tvořily 1·9%. »Jiná příčina« zahrnuje zpravidla ony případy, jimiž jest charakterisován ochuzovací proces individua, nikoli však příčina podpory; tak ne-hoda, neštěstí na majetku, zadluženost, majetek rozdán dětem a p.

Pro různé kategorie chudých seskupují se příčiny podpory takto: (Viz tabulku na straně následující.)

Příčiny u dětí se týkají živitele. V druhém sloupci uvedeni jsou úplní sirotci, jimž buď oba rodiče zemřeli (88·2%) anebo jimž jeden z rodičů zemřel a druhý je opustil (11·8%); ve sloupci třetím uvedeny jsou všechny ostatní děti, jimž alespoň jeden z rodičů žije. Příčina se zde týká veskrze živitele, který ještě žije; jen u polosirotků byla vyznačena též smrť živitele. U žen vdaných se příčina týká jich samých, ne manžela; proto tak značný počet případů, kde příčina nebyla udána. Poměr vdov k rozvedeným a opuštěným (sl. 14.—16.) jest patrný z procent uvedených v zá-vorce; jinak se týká příčina jich samých.

Do podrobnějšího rozboru této tabulky se zde pouštět nemů-žeme, ačkoli jest rozbor ten jak methodicky tak i věcně velmi zajímavý. Mimo jiné bylo by záhadno přihlédnouti zde k tak zvaným příčinám vedlejším a to nejen u vdaných žen, kde dlužno také vyšetřiti, proč je nemůže uživiti muž, nýbrž i v případech ji-ných. Dále bylo by nutno vyšetřiti kombinace příčin hlavních i ve-dlejších a sečtením příčin hlavních i vedlejších odvážiti objektivně ntensitu jejich a p.

Zbývá konečně zmíniti se ještě o příčinách sociálních. Se stanoviska sociálního dospíváme ke kvotě chudinské differencováním národa s hlediska distribuce důchodové; v této je východisko pro šetření sociálních příčin chudinství...

Příčina podpory		Na vrub příčiny v sloupci 1. uvedené připadalo ze 100																		
		dětí (mladších 14 let) a to		mužů starších 14 let		svobodných žen		vdaných žen		vdov (počítaje v to ženy rozvedené a opuštěné)		zem výběc (sl. 4—7—17)								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18			
Smrt živitele	•	88·2	(67·0)	47·7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(96·3)	99·8	(98·9)	(74·5)	8·6		
Opuštění živitelem	•	11·8	9·4	10·7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(3·7)	(0·2)	(1·1)	(0·8)	1·9		
Seslost věkem	•	—	0·9	0·4	4·8	70·9	52·2	2·4	67·5	36·3	11·2	76·9	53·1	11·2	83·7	65·3	59·2	46·8		
Úraz	•	—	—	—	4·0	0·6	1·6	0·6	0·3	0·4	1·1	0·7	0·8	—	0·1	—	0·2	0·5		
Tělesný neduh	•	—	—	7·9	3·6	47·2	16·0	24·8	54·4	23·9	38·5	30·3	15·4	20·8	23·8	12·7	15·5	20·0	18·3	
Duševní neduh	•	—	—	—	1·2	0·6	12·1	2·1	4·9	19·9	4·1	11·7	1·1	1·9	1·6	0·4	0·5	0·5	2·6	2·8
Nedost.práce a výdělku	•	—	—	14·6	6·7	8·1	1·4	3·3	8·2	2·2	5·1	2·3	1·3	1·6	3·9	0·8	1·6	2·2	3·4	
Velký počet dětí	•	—	—	53·7	2·4·7	5·2	1·2	2·3	5·1	0·3	2·6	2·5	9	1·9	10·6	34·5	0·9	9·4	8·3	9·6
Nechut k práci	•	—	—	5·2	2·4	8·6	2·4	4·1	1·8	1·1	1·5	4·5	1·3	2·5	1·4	0·2	0·5	0·8	2·0	
Opilství	•	—	—	4·0	1·8	5·6	2·9	3·7	0·3	0·1	1·1	—	0·4	0·4	0·1	0·2	0·2	1·4		
Jiná příčina	•	—	—	0·5	0·2	1·9	2·0	1·5	0·6	1·0	4·5	—	1·6	1·2	0·3	0·6	0·7	1·0		
?*)	•	•	•	—	2·6	1·2	2·5	0·5	5·8	—	2·8	18·0	0·6	6·7	23·2	0·7	6·4	5·8	3·7	

*) Neudáno nebo neznámo.

Prvním základem distribuce důchodové jest hospodářsko-právní řád. Jsme zvyklí viniti zákon vším, co za jeho vlády se stalo, ne-rozeznávajíce, co bylo zákonem vyvoláno a co pouze dopuštěno. Hospodářsko-právní řády zbudované na principu individualistickém, na principu hospodářské svobody a soukromého podnikatelství, nezaručují práva na existenci a dopouštějí, že značná část národa nemá ani tolik důchodu, aby se mohla obživiti, po případě nemá důchodu žádného; zjev to, který je i vzhledem k celé společnosti velmi nezdravý. Nejiné důvody než ty, které přivodí v hospodářské politice snahu vyrovnávati sociální protivy, velí tím více i zde nenechávati jistou kvotu národa bez pomoci. Veřejné chudinství je doplňkem individualistických řádů, doplňkem, jehož prvkem je individualistickým řádům cizí zásada, dle níž je měřítkem pro rozdělování důchodů pouhá potřeba.*). Tak uskutečňuje se do jisté míry veřejným chudinstvím právo na existenci, byť také nebylo právnický formulováno. Míra upotřebení řečeného principu, který je základem veřejného chudinství, závisí v poslední řadě na proniklé ménění o tom, co býti a platiti má při národním rozdělování důchodu.

Ostatně má ale právní řád hospodářské svobody ráz negativní, netvoří ani bohatých ani chudých, ale dopouští oboje. Jiná jest ovšem otázka, jak se utvářejí faktické poměry v rámci této svobody. A tu, i když se nepřikloníme k nauce o postupné a stálé proletarisaci celé společnosti a s ní krácející centralisaci výroby a majetku, nemůžeme zapříti, že novodobé poměry výroby velkopruhýmslové a podnikání ve velkém vyvolaly větší kvotu lidí od-kázaných jedině na výdělek svých rukou, vystavených tím nebezpečněji všem kritickým záhvěvům národochospodářským a stojícím tedy na samém pomezí veřejného opatření, než tomu bylo kdy jindy.

Nepopřeno jest, že jednotlivec stává se bezmocnou obětí národochospodářských záhvěvů, jež zoveme kumulativním názvem krisí. Krise jsou svými příčinami, okruhem osob, jichž se dotýkají, svým trváním a intensitou svého působení velmi různé. Pro jednotlivce jeví se účinky krisí jako úplná nebo částečná ztráta majetku neb zaměstnání neb oběho a důsledkem toho po případě jako dočasná neb trvalá ztráta hospodářské samostatnosti.

*) A. Menger: »Das Recht auf den vollen Arbeitsertrag in seiner geschichtlichen Darstellung.« Ve Stuttgartě a Berlíně, 1904 str. 4.